

Interventie van eerste minister Guy Verhofstadt aan het einde van het Colloquium over de toekomst van Europa, Brussel, 4 juli 2002

Collega's

Dames en Heren

Aan het einde van een rijk gevuld en boeiend colloquium past een bescheiden interventie. Ik zou dus kunnen besluiten met de opmerking dat aan alles wat hier gezegd is weinig toe te voegen valt. Toch wil ik nog enkele penseelstreekjes aanbrengen aan het grote fresco dat hier de voorbije twee dagen is neergezet en voltooid.

Eerste vaststelling. We moeten allesbehalve beschaamd zijn over de rol van ons land in de Europese Unie. Vandaag wordt een debat gevoerd over de toekomst van de Europese Unie, waarvan de openheid en grondigheid een jaar geleden nog ondenkbaar waren. Als dat zo is, is dat de verdienste van het harde werk dat vorig jaar verricht is onder het Belgisch voorzitterschap, met de Verklaring van Laken en de oprichting van de Conventie.

Denken we maar aan de moeilijkheden die we toen ondervonden toen we de termen 'grondwet' en 'deelstaten met wetgevende bevoegdheden' in de Verklaring van Laken wilden opnemen. Dit lag zeer gevoelig, zoals we merkten op onze rondreis langs de Europese hoofdsteden. Toch haalden we onze slag thuis. Inmiddels neemt ook de Britse Minister van Buitenlandse Zaken de term „grondwet” courant in de mond.

Naarmate de tijd verstrijkt, groeit het belang van de doorbraken die de Verklaring en de Conventie zijn. Europees commissaris Michel Barnier drukte het vorige week in Warschau nog zo uit: „Ce n'est pas la première fois que l'on discute de l'avenir de l'Europe. Mais c'est la première fois que l'on le fait dans la transparence.”

Tweede vaststelling. De discussie opengooien en minstens voor een stuk publiek voeren, jaagt ze meteen vooruit. Vandaag wordt in en rondom de Conventie gedebatteerd over hervormingsvoorstellen die een half jaar geleden nog taboe waren. Denk aan het Frans-Britse voorstel om voor vijf jaar het voorzitterschap van de Europese Raad toe te vertrouwen aan een vaste president, die Henry Kissingers oude probleem – wie moet je bellen in Europa – zou moeten oplossen.

Zelf ben ik geen voorstander van dit idee. Reeds tijdens de discussie over de Verklaring van Laken verdedigde ik de stelling dat je de legitimiteit van de

Commissievoorzitter moet versterken, het liefst door middel van een democratische verkiezing door de burger, of toch ten minste door de verkiezing in het Europees Parlement. Het Frans-Britse voorstel beoogt net het omgekeerde. Het wil de intergouvernementele poot, de Europese Raad namelijk, verstevigen ten nadele van de Commissie. Maar het feit dat de discussie woedt, is op zich een goede zaak.

Derde vaststelling. Vergis u niet inzake het institutionele karakter van de discussies. Het lijkt er natuurlijk andermaal op dat de Europese instellingen en leiders vooral bezig zijn met het herschikken van zichzelf en van hun eigen werkomgeving. Die indruk komt voort uit de onvermijdelijke belangenverdediging die op de voorgrond treedt wanneer men gaat raken aan de macht en de bevoegdheden van bestaande instellingen en de personen die ze bemannen.

Maar vergis u niet. Achter die schijnbare egotripperij gaan veel grotere ambities schuil. De ambitie om Europa transparanter te maken, om verantwoordelijkheden duidelijk af te lijnen, om de herkenbaarheid van de Europese instellingen te vergroten. En elk van die ambities leidt onvermijdelijk tot een beter identificeerbare en dus sterkere Europese Unie. Als je de Europese Raad een herkenbaar gezicht wil geven, dan versterk je de legitimiteit van de Unie.

Vierde vaststelling. Uiteindelijk gaat het hele debat over de vraag hoeveel democratie we met Europa wagen. De democratische legitimiteit van de Europese unie is nu al groot, maar het is een afgeleide legitimiteit. De leden van de Europese Raad zijn allemaal democratisch verkozen, zijn allemaal verantwoording verschuldigd aan hun parlementen, zijn heel gevoelig voor kiezersbewegingen, zoals in Sevilla is gebleken, maar ze opereren allemaal binnen hun nationaal kader.

Uiteindelijk draait elke institutionele discussie rond die kwestie. Als we de ambitie koesteren om Europa identificeerbare en legitieme leiders willen geven, dan moeten we vroeg of laat uit het carcan van de rotatie van nationale belangen uitbreken. Dat kunnen we niet door de macht enkel aan de grote landen toe te vertrouwen, aan een soort politieke Champions League. De enige rechtvaardige structuur voor dergelijke ingrepen is een volwaardig Europese die los gekomen is van de nationale omkaderingen.

Zo kom ik tot de vijfde en laatste vaststelling. Vooruitgang in de opbouw van de Europese Unie is een afgeleide van de sterkte van het Europees identiteitsgevoel. Als we met zijn allen ons meer en meer met Europa gaan identificeren in plaats van met onze natie, dan groeit vanzelf de Europese legitimiteit en zal de herkenbaarheid van de Europese instellingen toenemen. De identificatie met Europa bestaat natuurlijk al eeuwen, maar zal nog fors moeten toenemen alvorens de legitimiteit van de

instellingen van de Europese Unie definitief verworven zal zijn. Het wordt ongetwijfeld nog een proces van lange adem.

Ik wil daarbij niet dieper ingaan op de bijzonder moeilijke kwestie van wat Europese identiteit is, en waarom een antwoord vinden op die vraag zo belangrijk is. Ik heb daar twee maand geleden in Maastricht een lange lezing aan gewijd, ik kan er naar verwijzen via mijn website.

Maar laat me met een ogenschijnlijk banaal voorbeeld eindigen: het voorbije wereldkampioenschap voetbal. Al kijkend, rijzen soms toch ook vragen met een politieke inslag. Waarom winnen Europese ploegen haast altijd het wereldkampioenschap als het in Europa wordt georganiseerd en tot op heden nooit als het buiten ons continent plaatsvindt? Duitsers kunnen winnen in Italië, zoals in 1990, Italianen in Spanje, zoals in 1982, Duitsers in Zwitserland zoals in 1954, Italianen in Frankrijk, zoals in 1938. Europese ploegen kunnen in een ander land winnen op het eigen continent, maar niet daarbuiten. Is er daar, onbewust, toch een thuisgevoel in heel Europa, en minder daarbuiten?

Voelde u zich tijdens het voorbije wereldkampioenschap Europeaan als de Duitsers tegen Brazilië aantraden. Of als de Duitsers, Spanjaarden of Italianen tegen Zuid-Korea speelden? Ik had het gevoel van niet, de Zuid-Koreanen en Brazilianen waren me minstens zo sympathiek. Maar u voelde zich misschien wel Europeaan toen u zag hoe Italianen en Spanjaarden de dupe waren van scheidsrechterlijke beslissingen, die er de Fifa uiteindelijk toe brachten betrouwbare Europese scheidsrechters in te zetten voor de laatste wedstrijden.

Ik zou zo nog even kunnen doorgaan. Mij kunnen afvragen of het fraaie spel van de Turkse ploeg impliciet de geloofsbrieven van dat land voor de Europese Unie niet heeft versterkt. Of een boom opzetten over de Champions League. U weet wel die competitie van ploegen uit nationale staten, die vanwege de invloed van de tv-rechten gedomineerd wordt door de vijf grote Westeuropese staten. Op het terrein staan telkens zeer multiculturele ploegen, met spelers uit alle continenten. En het spelpeil lijkt mij iets hoger te liggen dan in een wereldkampioenschap van landenteams.

Het is maar een spelerei natuurlijk. Ik heb alleen willen aangeven, door een kleine zijstap in de voetbalsport, hoe complex de materie is, en hoe mysterieus en boeiend het gegeven Europa blijft. Stof genoeg dus voor nog vele colloquia zoals dat van vandaag.

Ik dank u